

SOSYAL ETKİLEŞİMİN KOMŞULUK DÜZEYİNDE GELİŞTİRİLMESİNE YÖNELİK BİR ARAŞTIRMA: ANKARA TOKİ ATAKENT SİTESİ ÖRNEĞİ^a

Nihan ŞENSOY¹, Aybike Ayfer KARADAĞ^{1*}

¹Düzce Üniversitesi Orman Fakültesi Peyzaj Mimarlığı Bölümü, Konuralp Yerleşkesi, Düzce, 81620

ÖZET

Kentleşme, mekanın fiziksel, sosyal, kültürel ve ekonomik açılardan değişimine neden olan ana faktörlerden biridir. Mekandaki bu dönüşüm, zaman içinde etkileyen ve etkilenen şeklinde kendini tamamlamaktadır. Bu çalışmada, kentleşmenin etkileri, konut bahçesi ve dış mekan kullanımları, sosyal etkileşim ve komşuluk çerçevesinde irdelenmiştir. Çalışmada, Başbakanlık Toplu Konut İdaresi (TOKİ) Ankara Atakent Sitesi konut bahçesi ve dış mekan kullanımlarının, sosyal etkileşimdeki rolünün ortaya konulması amaçlanmıştır.

Çalışmada veri toplama aracı olarak anket tekniğinden yararlanılmıştır. Kasım 2011-Mart 2012 tarihlerinde, rassal seçim yöntemiyle 680 kişiye, yüz yüze görüşme tekniği ile anket uygulanmıştır. Elde edilen veriler SPSS 18.00 programı ile bilgisayar ortamına aktarılmıştır. Veriler, Tanımlayıcı İstatistik, Faktör Analizi ve Tek Yönlü Anova (Varyans Analizi) ile analiz edilmiştir. Çalışma sonucunda, sosyal etkileşimde, “*kişisel iletişim özellikleri, fiziksel çevre özellikleri, komşuluk ilişkileri, dış mekan kullanımları, yer bağlılığı*” olarak adlandırılan 5 faktör ve 32 değişkenin etkili olduğu ortaya konulmuştur. Dış mekan kullanımları faktörü (basketbol, tenis, futbol ve çocuk oyun alanları), sosyal etkileşimin %14’ünü açıklamıştır. Ayrıca cinsiyet, eğitim durumu, çalışma durumu, gelir durumu, konut sahipliği, vb. demografik özelliklerin, sosyal etkileşimde önemli farklılıklar gösterdiği belirlenmiştir. Araştırma sonuçları çerçevesinde Atakent sitesi dış mekan kullanımlarının sosyal etkileşimdeki rolünü artırmaya yönelik bazı öneriler geliştirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Sosyal etkileşim, komşuluk, konut bahçesi, TOKİ, Ankara.

A RESEARCH FOR DEVELOPING THE SOCIAL INTERACTION ON THE LEVEL OF NEIGHBORHOOD: THE CASE OF ANKARA TOKİ ATAKENT HOUSING UNITS

ABSTRACT

Urbanization is one of the main factors causing the environment change in physical, social, cultural and economical terms. This change in the environment defines itself as effecter and effected in time. In this study, the effects of urbanization was examined within the frame of usage of housing garden and the outdoor space uses of housing, social interaction and neighborhood. In the study, the goal is to show the role of residential garden and environment usage of Mass Housing Administration (TOKİ) Ankara Atakent Housing Units in the social interaction.

Questionnaire technique was used to gain data in the study. Between November 2011 and March 2012, 680 people were conducted a questionnaire with face-to-face technique with random selection. The data was transferred to digital environment with SPSS 18.00 programme. The data was analyzed with Descriptive Statistics, Factor Analysis and Anova (Variance Analysis). As a result of the study, it was shown that 5 factors and 32 items, which were called “*personal communicative features, physical environmental features, neighborhood relations, outdoor usage, place attachment*”, were effective in the social interaction. The factor of outdoor usage (basketball, tennis, football and playgrounds) explained %14 of social interaction. It was also detected that such demographical features as, sex, educational status, occupational status, income level, residence possession, etc. showed significant differences in the

^aBu çalışma, “Konut Yerleşimlerinde Dış Mekan Kullanımlarının Sosyal Etkileşim Yönünden İncelenmesi: TOKİ Atakent Sitesi Örneği (Ankara)” başlıklı yüksek lisans tezinden hazırlanmıştır.

* Yazışma yapılacak yazar: ayferkaradag@duzce.edu.tr

Makale metni 01.11.2012 tarihinde dergiye ulaştırılmış, 30.11.2012 tarihinde basım kararı alınmıştır.

social interaction. Within the frame of the study results, some suggestions to increase the role of outdoor usage of Atakent Housing Units in the social interaction were developed.

Keywords: Social interaction, neighborhood, housing garden, TOKİ, Ankara

1. GİRİŞ

Kentler, çok genel olarak, farklı sosyo-kültürel ve ekonomik yapıya sahip bireyin, bir arada yaşadığı ve etkileşim halinde olduğu mekanlardır (Erdönmez ve Akı, 2005). Günümüz kentleri, sanayileşme, tarımsal politikalar, tarımda makineleşme, işsizlik ve eğitim başta olmak üzere, birçok sebeple göç almaktadır. Kentleşme tarihi incelendiğinde, Sanayi Devrimi öncesi ve sonrası, kentsel mekanda ve toplumda farklılaşmalardan söz edildiği görülmektedir. Bu bağlamda kentleşme ilk kez düzenli, planlı ve teorik kuramlarla Avrupa’da, daha sonra sorunların çözümüne yönelik pratik kuramlar ile Amerika’da gelişmiştir (Kaval, 2005). Türkiye’de 1960’lı yıllarda başlayan planlı kalkınma çabaları ile sanayileşme başlamış, sanayileşme hareketinin mekansal tercihi olan kentlerde ise yeni bir kentleşme süreci başlamıştır. Türkiye’de kentleşmeye ilişkin sayısal veriler incelendiğinde “1927’de nüfusun %24,2’si, 1950’de % 25’i, 2011’de ise %76,8’inin kentlerde yaşadığı” görülmüştür (Kılınç ve Bezici, 2011).

Günümüz kentlerinin nüfusu gittikçe artmaktadır ve kentler birbirine yabancı insanların yaşadığı mahalle, site ve apartmanlara dönüşmüştür. Bu sorunu çözmek adına uzmanlar, “komşuluk birimini” formülize etmişlerdir. Komşuluk birimi belirli bir alan ve nüfus büyüklüğüne sahip olan, insanların günlük yaşamının geçtiği bir yerleşim alanını ifade etmektedir. Ayrıca komşuluk birimi, sosyal etkileşimin geliştirebileceği bir alanın ifadesidir (Gökçe, 2007). Komşuluk, fiziksel durum ve psiko-sosyal duruma göre farklı tanımlara sahiptir. Fiziksel tanımda komşuluk konut yakınındaki değişik hizmet kategorilerini (sınıflarını) ve tesisleri içermektedir ki bunlar çoğunluğunun yaya olarak ulaşılabilir mesafede olan sağlık (hastane, klinik, eczane), rekreasyon (spor, yeşil alanlar), kulüpler, ticari, kültürel ve dini tesisleri içermektedir. Psiko-sosyal anlamda ise komşuluk kullanıcıların oluşturduğu sosyal ilişkilerin bağlantısına izin veren zondur (Kellekci ve Berköz, 2006). Kısır ve Türkoğlu’na (2010) göre komşuluk ve aile ilişkileri gibi sosyal ilişkiler mikro seviyede sosyal ağlar olarak değerlendirilmekte ve bunlar toplumdaki temel düzeyde güvenlik, destek ihtiyaçlarına cevap vermektedir. Komşuluk, mahalle sakinleri arasında iletişimin sağlanabileceği ve ortak bir şeyler paylaşma hissinin yaşandığı yerdir. Ayrıca komşuluk insanın tek başına yaşayamayacağı, toplumun bir parçası olduğu ve gerçek benliğine toplum içinde kavuştuğu gerçeğinin farklı bir ifadesidir.

Sosyal etkileşim, insanların birbiriyle ve çevreleriyle iletişim halinde bulunması, kültürel, davranışsal ve duygusal bir alışveriş ortamının oluşması anlamını taşımaktadır (Gökçe, 2007). Sosyal etkileşim, “insan ve mekan” dediğimiz öz yapılanma ilişkisiyle olan sosyal idrağın bir formu olarak da tanımlanmaktadır (Krueger, 2010). Arkonaç (2006), sosyal etkileşimi, “bir insanın başka insanların sosyal yargı, tutum ve fikirlerine maruz kalması sonucunda kendi tutum, fikir ve yargılarında ortaya çıkan değişiklikler” olarak tanımlamıştır. Sakallı ise sosyal etkileşimi “bir veya birden fazla kişinin, bilinçli ya da bilinçsiz olarak, bir diğer kişinin/kişilerin herhangi sosyal, ekonomik, politik bir konuda duygu, düşünce ve davranışlarını değiştirmesi” olarak ifade etmiştir (Demir, 2006). Diğer bir tanımlamada sosyal etkileşim, bir grubun üyeleri arasında veya bir grubun bir üyesiyle bütün grup arasında oluşan, maddi ya da manevi konularda bir çeşit alma-verme süreci olarak tanımlanmıştır (Şensoy,2012).

Sosyal etkileşimin temelde iki ana nedeninin olduğu kabul edilmektedir. Bunlar, grupların ortaya çıkardığı sosyal kurallar ve doğru bilgiye olan ihtiyaçtır (Demir, 2006). Serpil (1996) ise insanların, sosyal ve fiziksel bir çevrenin herhangi bir yerine ait olmak için, insanlarla ilişki kurduğunu ifade etmiştir. Demir (2006), sosyal etkileşim sürecinde,

“Kişinin iletişim özelliği ve yeteneğinin, ortamdaki bireylerin sosyo-kültürel benzerliğinin, bireyler arasındaki hiyerarşik yapının (makam, vb.) ve mekan içindeki konumlarının(yakınlık, görme, erişme, vb.)” etkili olduğunu belirtmiştir.

Ayrıca insanın doğasında ve kültüründe bulunan özellikler de sosyal etkileşimi belirlemektedir (Anonim 2010). Lang (1987), sosyal etkileşimin özellikle bireylere ve kültürel alt yapılarına göre değiştiğini vurgulamıştır. Örneğin dışa dönük insanların başkalarıyla ilişki kurmaya meraklı olduğunu, içe dönük insanların ise iletişim kurmak istemediğini; Anglo-Amerikanlar, Britanyalılar ve İsveçliler, konuşma sırasında güney Avrupalılara, Latinlere ve Araplara göre daha

mesafeli durduğunu, Latin Amerikalılar yan yana oturup resmi olmayan bir dille konuştuğunu ve Anglo-Amerikanlar yüz yüze konuşmayı tercih ettiklerini belirtmiştir. Fichter (2009), sosyal etkileşim sürecinde insanların psikolojik tutumlarını etkilediğini ifade etmiştir. Glaeser (1999), zaman içinde toplumsal yapıdaki değişmelerinde sosyal etkileşimi farklılaştırdığını ifade etmiştir. Gökten (1991) ise sosyo-kültürel yapıya ilişkin kuralların sosyal etkileşimi oluşturduğunu belirtmiştir. Erdönmez ve Akı (2005) ise insanların sosyal ortamlarda geçirdikleri zamanın, sosyal etkileşim açısından önemine dikkat çekmiş, zaman ne kadar artarsa bireylerin karşılaşma ve iletişim kurma şanslarının artacağını belirtmiştir.

Gökçe (2007), sosyal etkileşimin geliştirilmesinde, etkileşim alanlarının oluşturulması gerektiğini belirtmektedir. Komşuluk düzeyinde sosyal etkileşimin başladığı alanlardan en önemlisi, konut bahçeleri ve dış mekan kullanımlarıdır. Konut bahçeleri, sosyal etkileşimde ilk faktör ya da temel faktör olmayabilir, fakat iletişimi kolaylaştırabilir ya da zorlaştırabilir (Serpil, 1996). Bu sebeple komşuluk ilişkileri çerçevesinde konut tasarımları geliştirildiği gibi, topluluk anlayışı gelişmesi birey ve komşular arasındaki sosyal etkileşimini artırmak içinde konut çevresi dış mekanları tasarlanabilir (Gökten, 1991).

Konut çevresi, kavramsal açıdan hem konutu, hem de komşuluk ve toplumsal çevreyi içeren bir olgudur ve kişinin çevresindeki karmaşık dünyası ile sosyal ve fiziksel ilişkisi olarak tanımlanmaktadır. Lawrence, konut çevresini içinde konut ve konut topluluğu ikamet edenlerin gereksinmelerinin karşılanması, tatmin olması ve bireylerin/toplumun genel sağlığının iyileşmesi açısından temel bir yaşam bölgesi olduğunu ifade etmiştir. Fiziksel, psikolojik ve sosyo-kültürel çevre içinde yer alan konut ve konut çevresi ile içinde yer aldığı çevrelerden ortaya çıkan problemlerin doğurduğu çeşitli gereksinimler ikamet edenlerin tatminini ve davranışını etkilemekte, birey/aile ve toplumun genel sağlığı, mutluluğu ve refahını yönlendirmektedir (Kellekci ve Berköz, 2006). Konut yakın çevresi, konuttan başlayarak dışa açılan aktivite alanları bütününde, kaynağını konuttan alan ve kentsele doğru gelişen mekanlar dizisinin ikinci sırasında yer almaktadır (Gökçe, 2007). Konut yakın çevreleri özel mülkiyetler ve halka açık alanlar (kamu alanları, açık ve yeşil alanlar) arasında geçiş görevi üstlenmektedir (Ekinci ve Ozan, 2006). Ulaşım sistemini, açık ve yeşil alanları, otoparkları, çocuk oyun alanları, ortak etkinlik mekanları ve komşuluk ilişkilerini kapsayan konut çevresi, işlevsel yönü yanında bireyin kişisel ve sosyal gelişiminde önemli mekanlardır (Gökçe, 2007). Konut yakın çevresi kullanıcıların gereksinmelerinin karşılanması, tatmin olması ve bireysel/toplumsal ilişkilerin gelişmesi açısından temel bir yaşam bölgesidir. Fiziksel, psikolojik ve sosyo-kültürel çevre içinde yer alan konut ve konut çevresi, içinde yer aldığı çevrelerden ortaya çıkan problemlerin doğurduğu çeşitli gereksinimler ikamet edenlerin tatminini ve davranışını etkilemekte, birey/aile ve toplumun genel sağlığı, mutluluğu ve refahını yönlendirmektedir (Kellekci ve Berköz, 2006).

Bu çalışmada, kentleşmenin etkileri, konut bahçesi ve dış mekan kullanımları, sosyal etkileşim ve komşuluk çerçevesinde irdelenmiştir. Çalışmada, TOKİ Atakent Sitesi (Ankara) konut bahçesi ve dış mekan kullanımları ile kullanıcı özelliklerinin, sosyal etkileşimdeki rolünün ortaya konulması amaçlanmıştır. Bu çalışma ile 6 hipotezin ispatlanması amaçlanmıştır. Hipotezler:

“Dış mekan kullanımları sosyal etkileşimde önemli bir faktördür; basketbol sahası, tenis kortu, fitness alanı sosyal etkileşimde önemlidir; çocuk oyun alanları bulunması sosyal etkileşimde önemlidir; oturma mekanı bulunması sosyal etkileşimde önemlidir; yeşil alanın bulunması sosyal etkileşimde önemlidir; demografik özellikler sosyal etkileşimi değiştirir.”

2. MATERYAL VE YÖNTEM

2.1. Materyal

Çalışma alanı, Etimesgut ilçesinin (Ankara), Eryaman mahallesi, 6. Etap'da yer alan, orta ve düşük gelirli için üretilen, Atakent sitesinde yürütülmüştür (Şekil 1). Site 2005 yılında Başbakanlık Toplu Konut İdaresi (TOKİ) ve taşeron firması olan GESTAŞ tarafından, yaklaşık 6640 kişi için 286000 m²'lik bir alan üzerine inşa edilmiştir (Tablo 1).

değerlendirilmesinde 5’li likert tipi ölçekten yararlanılmıştır. Ölçek, “hiç etkili değil (1), bazen etkili, (2), ara sıra etkili (3), çoğu zaman etkili (4), her zaman etkili (5)” şeklinde hazırlanmıştır.

Çalışma kapsamında 6640 kişi dikkate alınarak, % 99 güvenilirlik düzeyi ve %5 hata payı için örneklem büyüklüğü hesaplanmış ve minimum 604 kişiye ulaşılması gerektiği belirlenmiştir. Ancak anket formunun doldurulmasında oluşabilecek hatalar göz önünde tutularak 680 kişiye ulaşılmıştır. Anket, Kasım 2011-Mart 2012 tarihleri arasında, rastgele seçim ve yüz yüze görüşme tekniği ile uygulanmıştır. İncelemeler sonucunda 680 anket formunun değerlendirilmesine karar verilmiştir. Anket verileri, SPSS 18.00 programı ile bilgisayar ortamına aktarılarak, veri seti oluşturulmuştur.

Analiz aşamasında, demografik özellikler tanımlayıcı istatistikler; sosyal etkileşimde rol oynayan faktörler güvenilirlik analizi ve açımlayıcı faktör analizi, sosyal etkileşime ilişkin faktörler ve demografik özellikler arasındaki ilişki tek yönlü anova (varyans analizi) ile analiz edilmiştir. Açımlayıcı faktör analizi sırasında yük değeri 0,32 ve altında olan faktörler incelenmemiştir. *Faktör ayrıştırma tekniği*”, *temel bileşen analizi* ve *eksen döndürme yöntemi* olarak da “*varimax*” döndürme tekniği kullanılmıştır.

3. BULGULAR

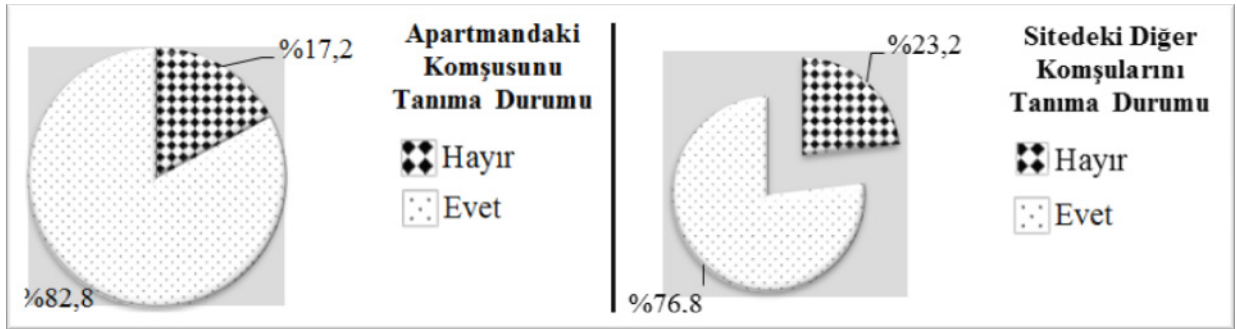
a) Demografik özellikler: Katılımcıların, %54’ü kadındır ve %41,6’sı 34-49 yaş aralığındadır. Katılımcıların eğitim durumu %34,6’sı lisan mezunu, %23,2’si ev hanımı ve %37,4’ü 1601,00-2500,00 TL gelire sahiptir. Katılımcıların %68,5’i hayatının çoğunu büyükşehirde geçirmiştir. Ayrıca %62,2’si eşi ve çocukluğuyla yaşamaktadır, %73,1’inin çocuk sahibidir. Katılımcıların %43,8’i kiracıdır ve %38,5’i 1-24 aydır sitede yaşamaktadır (Tablo 2).

Tablo 2. Katılımcıların demografik özellikleri (Şensoy, 2012).

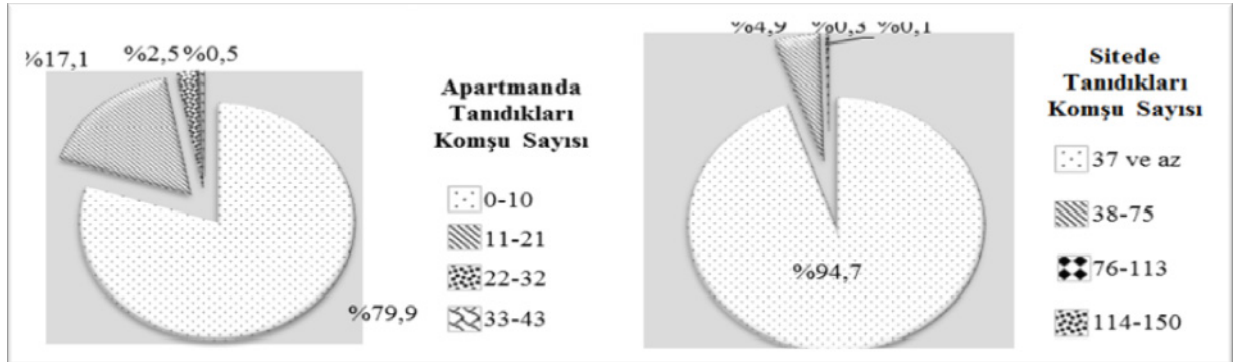
Özellikler	Tanımlar	Sıklık	Oran (%)
Cinsiyet	Kadın	370	54,4
	Erkek	310	45,6
Yaş	18-33	257	37,8
	34-49	283	41,6
	50-65	130	19,1
	66-80	10	1,5
Eğitim	Lisans	235	34,6
	Lise	213	31,3
	Ön lisans	96	14,1
	Lisans Sonrası	56	8,2
	Ortaokul	38	5,6
	İlkokul	37	5,4
	Diğer	5	0,7
Çalışma durumu	Ev hanımı	158	23,2
	Kamu Kuruluşunda Memur	151	22,2
	Emekli	143	21,0
	Öğrenci	85	12,5
	Özel Sektör-İşçi	77	11,3
	İşsiz	33	4,9
	Özel Sektör-İşveren	17	2,5
	Diğer	16	2,4
Gelir durumu	660,00 TL ve altı	45	6,6
	661,00-1600,00 TL	166	24,4
	1601,00-2500,00 TL	254	37,4
	2501,00-5500,00 TL	207	30,4
	5501,00 TL ve üstü	8	1,2
Yaşamının çoğunun geçtiği	Büyükşehir	464	68,5

yer	Küçük il	130	19,2
	İlçe	54	8,0
	Köy-Kasaba	29	4,3
Kiminle yaşadığı	Yalnız	45	6,6
	Eşimle	95	14,0
	Eşim ve Çocuklarımla	423	62,2
	Anne ve/veya baba	107	15,7
	Yalnız çocuklarımla	10	1,5
Çocuk sahibi olma durumu	Var	497	73,1
	Yok	183	26,9
Konut sahipliliği	Kiracıyım	298	43,8
	Kendimin	266	39,1
	Ailemin	103	15,1
	Diğer	13	1,9
	Sitede yaşama süresi (ay)	1-24	262
25-48		137	20,1
49-72		182	26,8
73-96		99	14,6

Katılımcıların %82,8'i apartmandaki komşularını ve %76,8'i sitedeki komşularını (Şekil 2) tanıdığını belirtmiştir. Katılımcıların %79,9'u apartmanında 0-10 kişi, %94,7'si sitesinde 37 ve daha az komşunu tanıdığını belirtmiştir (Şekil 3).

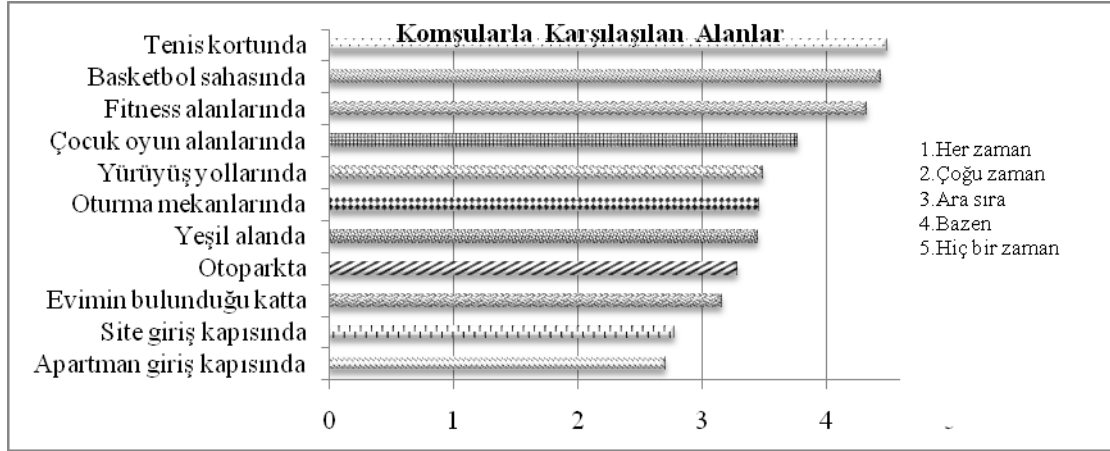

Şekil 2. Apartmanda ve sitedeki komşuları tanıma durumu (Şensoy, 2012).

Şekil 3. Apartmanda ve sitede tanınan komşu sayısı (Şensoy, 2012).

Katılımcılara komşularıyla nerede ve ne sıklıkta karşılaştıkları sorulduğunda, **“bazen”** apartman ve site giriş kapıları, evinin bulunduğu katta, otoparkta, yeşil alanda, oturma mekanlarında, yürüyüş yollarında; **“nadiren”** ise çocuk oyun alanları, fitness alanları, futbol-basketbol sahası ve tenis kortunda karşılaştıklarını belirtmişlerdir (Şekil 4).

Şekil 4. Katılımcıların komşularıyla karşılaştıkları alanlar (Şensoy, 2012).

b) Sosyal etkileşimde rolü olan faktörler: Çalışmada öncelikle, sosyal etkileşimde rol oynayan 35 değişkenin (items), faktör analizi için güvenilirliğini belirlemek amacıyla, güvenilirlik analizi uygulanmıştır. Analiz sonucunda, güvenilirlik değeri (Cronbach Alpha Katsayısı, α) 0,861 olarak tespit edilmiştir. Elde edilen bu değer, değişkenlerin faktör analizi için “oldukça güvenilir” olduğunu göstermiştir. Değişkenlerin faktör analizine uygunluğunun sınanması için Barlett sınanması (analizi) ve Kaiser-Mayer-Olkin (KMO) ölçütüne bakılmıştır. Barlett Sınanmasının değeri 10463,355 ve önem düzeyi (sig.) değeri 0,000, KMO değeri ise 0,855 olarak hesaplanmıştır. Elde edilen bu değerler verilerin, faktör analizine uygun olduğunu, özellikle KMO değerinin 0,80’den büyük olmasının, örneklem büyüklüğünün çok iyi hatta mükemmel yakın olduğunu göstermiştir (Kalaycı, 2009).

Faktör analizi sonucunda, sosyal etkileşimde rol oynayan beş faktör belirlenmiştir. Değişkenlerin niteliklerine göre, Faktör-1, kişisel iletişim özellikleri; Faktör-2, fiziksel çevre özellikleri; Faktör-3, komşuluk ilişkileri; Faktör-4, dış mekan kullanımları ve Faktör 5, yer bağlılığı olarak adlandırılmıştır. Bu beş faktör, toplam varyansın %56’sını açıklamaktadır. Faktör analizi sonuçlarına göre değişkenlerin faktör yükleri, 0,473-0,889 arasında değiştiği görülmüştür. 5 faktöre ilişkin güvenilirlik değerleri, 0,66-0,93 arasında değişmektedir. Faktörler değerlendirildiğinde, kişisel iletişim özellikleri ve fiziksel çevre özellikleri olarak adlandırılan faktörlerin açıklayıcılık değerlerinin toplamı, tüm açıklayıcılığın, %57’sini oluşturmaktadır (Tablo 3).

Tablo 3. Çalışma alanında sosyal etkileşimde rol oynayan faktör ve değişkenler (Şensoy, 2012).

DEĞİŞKENLER	A.O	FAKTÖR GRUPLARI				
		F1	F2	F3	F4	F5
Kalabalık içinde rahatım	3,9500	,812				
Tanımadığım insanlar arasında sakinim	3,9897	,807				
Grup içinde olduğumda fark edilemeyeceğim endişesini hissetmem	4,1191	,803				
Sosyal durumlarda rahat konuşurum	4,0632	,783				
Diğer insanlarla konuşurken rahatım	4,1191	,780				
Bir kişiyle kalmaktan rahatsız olmam	4,0515	,778				
Göz teması kurmaktan rahatsız olmam	3,8926	,770				
Tanımadığım karşı cinsle rahat konuşurum	3,9794	,727				
Sokakta tanıdıklarım ile karşılaşmaktan zevk alırım	4,0485	,705				
Çok az tanıdığım kişilerle bile selamlaşırım	3,8897	,694				
Kendim hakkında kolayca konuşurum	3,7588	,608				
Gürültü olmaması	3,5324		,762			
Havanın temiz olması	3,5176		,740			
İklim koşullarına uygun tasarım	3,3971		,731			
Temiz koku	3,5809		,702			

Yapılar arası boşluk olması	3,5765	,624			
Anlaşılır tasarım	3,8235	,613			
Mekanların kalabalık olmaması	3,6676	,612			
Kat sayısının az olması	3,6926	,496			
Komşuların güvenilir olması	3,3588		,812		
Komşuların samimi olması	2,9250		,757		
Komşuların arkadaş canlısı olması	3,2882		,752		
Komşuların sabırlı olması	3,5632		,727		
Komşuların yardımsever olması	3,1103		,566		
Basketbol sahasının olması	2,8559			,889	
Futbol sahası olması	2,7544			,885	
Tenis kortunun olması	2,6265			,801	
Çocuk oyun alanının olması	3,0294			,473	
Siteye ilişkin her şeyi önemsiyorum	3,5059				,762
Siteyi seviyorum	3,1044				,740
Evimi seviyorum	3,9353				,708
Yaşamak istediğim tek yer	2,9971				,569
Genel Aritmetik Ortalama (AO)	3,99	3,60	3,25	4,28	3,39
Alfa	0,93	0,83	0,81	0,79	0,66
Varyans (%)	20	12	9	8	7
Açıklanan Toplam Varyans (%)	56				
Kaiser-Meyer-Olkin	0,56				

- 1: Hiç etkili değil
2: Bazen etkili
3: Ara sıra etkili
4: Çoğu zaman etkili
5: Her zaman

- FI: Kişisel iletişim özellikleri
FII: Fiziksel çevre özellikleri
FIII: Komşuluk ilişkileri
FIV: Dış mekan kullanımları
FV: Yer bağlılığı

c) **Demografik özelliklerin sosyal etkileşimdeki rolü:** Sosyal etkileşimde etkili olan faktörler ve katılımcılara ilişkin bazı demografik özellikler arasındaki ilişki varyans analizi (tek yönlü anova) ile değerlendirilmiş ve aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır.

- Kişinin iletişim özellikleri faktörü istatistiksel olarak, “cinsiyet (sig. 0,029), eğitim durumu (sig. 0,000), hayatının çoğunu yaşadığı yere (sig. 0,012)” göre anlamlı bir farklılığa sahiptir. Özellikle erkekler, lisansüstü mezunu olanlar, büyükşehirde yaşayanlar için “kişisel iletişim özellikleri faktörü” daha çok etkilidir.
- Fiziksel çevre özellikleri faktörü, cinsiyet (sig. 0,017), eğitim durumu (sig. 0,003), gelir durumu (sig. 0,005), kiminle yaşadığına (sig. 0,021)” göre anlamlı bir farklılığa sahiptir. Özellikle erkekler, diploma sahibi olmayanlar, 2501,00-5500,00 TL geliri olanlar, anne ve/veya babasıyla yaşayanlar için fiziksel çevre özellikleri faktörü sosyal etkileşimde daha etkilidir.
- Komşuluk ilişkileri faktörü, “çalışma durumu (sig. 0,006) ve konut sahipliği (sig. 0,000)” göre anlamlı bir farklılığa sahiptir. Özellikle, çalışma durumuna göre diğer olarak adlandırılan grup, konutun kime ait olduğuna göre diğer olarak adlandırılan grup için komşuluk ilişkileri faktörü daha etkilidir.
- Dış mekan kullanımları faktörü, “cinsiyet (sig. 0,001), eğitim durumu (sig. 0,002), çalışma durumu (sig. 0,015), gelir durumu (sig. 0,000), konut sahipliği (sig. 0,037), kiminle yaşadığına (sig. 0,000),” göre anlamlı bir farklılığa sahiptir. Özellikle “kadınlar, eğitim durumuna göre diğer olarak adlandırılan grup, çalışma durumuna göre diğer olarak adlandırılan grup, 5501,00 ve üstü geliri olanlar, konutun kime olduğuna göre diğer olarak adlandırılan grup, anne ve/veya babasıyla yaşayanlar” için dış mekan kullanımları faktörü daha etkilidir.
- Yer bağlılığı faktörü, “yaş (sig. 0,001), eğitim durumu (sig. 0,003), çalışma durumu (sig. 0,003), gelir durumu (sig. 0,002), çocuğunun bulunma durumu (sig. 0,000), konut sahipliği (sig. 0,000), sitede yaşama süresi (sig. 0,035),” göre anlamlı bir farklılığa sahiptir. Sosyal etkileşimde özellikle, “66-80 yaş aralığında olanlar, ilkököl mezunları, ev hanımları, 661,00-1600,00 gelir durumu olanlar, konutu kendisinin olanlar” için yer bağlılığı daha etkilidir.

4. SONUÇLAR

Kentsel nüfusun hızlı artışı konut üretimini artırırken, ekonomik sebepler ve zaman özellikle orta ve düşük gelire hitap eden konut, konut bahçesi ve dış mekan kullanımlarına ilişkin kaliteyi olumsuz etkilemiştir. Bu durum ise ekolojik açıdan ise çevreyi kirleten ve tüketen; sosyolojik açıdan ise komşuluk ilişkilerinin azaldığı, insanların yalnızlaştığı ve birbirini tanımadığı, vb. alanlara neden olmuştur (Şensoy, 2012).

Bu çalışmada, TOKİ'nin gelir seviyesi orta ve düşük olan kesimler için ürettiği Atakent sitesindeki “sosyal etkileşim” irdelenmiştir. Sitedeki dış mekan tasarımlarının, TOKİ'nin diğer kentlerde ve farklı kültürel yapıdaki insanlar için ürettiği tasarımlara benzerliği, sadece inşaat ruhsatı alabilmek amacıyla tasarlanmış ve anahtar teslimi içinde uygulanmış alanlar olduğunu göstermektedir. Çünkü dış mekan tasarımı, fiziksel çevre özellikleri ve farklı sosyo-kültürler yapılarına göre değişimlidir, oysaki TOKİ tip projeler kullanmaktadır. Bu durum, alana ilişkin tasarım kalitesini olumsuz etkileyerek, kullanım memnuniyetini ve kullanıcı yoğunluğunu azaltıp, buna bağlı olarak da sosyal etkileşimi engelleyici bir nitelik oluşturur. Bu sebeple TOKİ, fiziksel ve kültürel çevre özellikleri, kullanıcı beklenti ve isteklerine cevap veren, dış mekan tasarımları üretmelidir. Tasarımlar “şehir plancısı, mimar, peyzaj mimarı ve sosyolog” işbirliği ile yapılmalıdır. Ayrıca TOKİ alanlara ilişkin tüm projeleri toplayacağı bir veri tabanı sistemi geliştirmeli, uygulama sırası ve sonrasında yapılan değişiklikleri güncellemelidir.

Sosyal etkileşimin sağlanabilmesi açısından diğer önemli bir konu ise konutların, barınak mantığından çıkartılarak, çevresi ve sosyal yapısıyla birlikte, bir yaşam alanına dönüştürülmesidir. Bunun için farklı tipolojide apartmanlar gruplar halinde, ortak kullanım alanları olacak şekilde tasarlanmalıdır. Ayrıca günümüz kentsel tasarım mantığının temelini oluşturan ada ve parsel sistemi yerine, **mahalle ve sokak sistemi** oluşturulmalıdır. Bu noktada geleneksel Türk mahalle sistemi iyi bir örnek teşkil etmektedir. Mahalle ölçeğinde kullanıcıların yaya olarak (yürüyerek) ulaşabilecekleri mesafelerde sosyal donatılar (Okul, sağlık ocağı, market, kapalı spor salonu, kafe, vb.) geliştirilmelidir. Böylece yürürken karşılaşma şansları artacaktır.

Çalışmada katılımcıların %79,9'u apartmanda 10 ve daha az sayıda komşusunu tanıdığını belirtmiştir. Bir apartmanda 36-52 daire bulunmaktadır, her konutta ortalama 4 kişilik bir aileden yaşadığı düşünüldüğünde “apartmanda 144-208 kişi yaşamaktadır. Bu durumda apartmanda 10 komşuyu tanımak, komşuluk ilişkilerinin zayıflığı ve sosyal etkileşimin ne kadar az olduğunu vurgulanmasında oldukça önemli bir sonuçtur. Ayrıca katılımcıların %94,7'si ise 37 ve daha az sayıda komşusunu tanıdığını belirtmiştir. Adalarda nüfus 208-2032 kişi arasında değişmektedir, sitede ise 6640 kişi yaşamaktadır. Rakamlar değerlendirildiğinde, komşuluk ilişkilerinin zayıflığı ve sosyal etkileşimin yetersizliği söylenebilir. Kullanıcılara komşularıyla karşılaştıkları alanlar sorulduğunda, *apartman ve site giriş kapıları, otoparkta, yeşil alanda, oturma mekanlarında, yürüyüş yollarında “bazen”, çocuk oyun alanları, fitness alanları, futbol-basketbol sahası ve tenis kortunda ise “nadiren”* karşılaştıklarını belirtmişlerdir. Bu sonuçlar, katılımcıların dış mekan kullanımlarına ilişkin tercihlerini ve bu alanları ne kadar az kullandıklarını ortaya koymaktadır. Ayrıca bu durum kullanıcı memnuniyetinin değerlendirilmesinde de oldukça önemlidir.

Çalışma kapsamında sosyal etkileşiminde etkili olan 5 faktör (*kişisel iletişim özellikleri, fiziksel çevre özellikleri, komşuluk ilişkileri, dış mekan kullanımları, yer bağlılığı*) ortaya konulmuştur. Bu bağlamda, sosyal etkileşimi geliştirebilmek amacıyla, dış mekan tasarım sürecinde, “fiziksel çevre özellikleri, dış mekan kullanımları ve yer bağlılığı” geliştirilmelidir.

Çalışma kapsamında, mekandaki kalabalığın (yoğunluğun), sosyal etkileşim açısından, pozitif bir etkisi olduğunu ortaya koymuştur. Çünkü, Serpil’inde (1996) belirttiği gibi kullanıcılar, “fiziksel çevre özellikleri” faktörü altında yer alan “mekanın kalabalık olmaması” değişkeninin çoğu zaman sosyal etkileşimlerinde rol oynadığını belirtmişlerdir. Egelius, yüz yüze iletişimin sosyal etkileşim açısından önemli olduğunu, küçük mekanlar ve yakın mesafelerin iletişimi kolaylaştıracağını belirtmiştir (Uslu ve Gökçe 2010). Çalışmada, kişisel iletişim özellikleri faktörü altında değerlendirilen, “göz teması kurmaktan rahatsız olmam” değişkeni sosyal etkileşimi destekler niteliktedir. Çünkü bazı toplumlarda, toplumsal kurallar çerçevesinde göz teması kurmak olumsuz karşılanmaktadır. Erdönmez ve Akı (2005) insanların sosyal ortamlarda geçirdikleri zamanın, sosyal etkileşim açısından önemine dikkat çekmiştir, zaman ne kadar artarsa bireylerin karşılaşma ve iletişim kurma şanslarının artacağını belirtmiştir. Çalışmada, yer bağlılığı faktörü altında, sitede yaşanan sürenin, sosyal etkileşimi destekler nitelikte olduğu ortaya konulmuştur. Perdikogianni (2007), belirli bir konumda uzun zaman ikamet etmenin, bir yere bağlanmakta etkisi olduğunu vurgulamıştır. Sürenin artması yer bağlılığını, yer bağlılığı ise sosyal etkileşimi artırmaktadır. Gökçe (2007) komşuluk ilişkileri ve konut çevresi gibi özelliklerin, bazı kullanıcılar için sosyal etkileşimde önemli olmadığını, durumun bireylerin farkındalıkları ile ilgili olduğunu belirtmiştir. Ayrıca farkındalığın artırılması, sosyal etkileşim odaklı dış mekan tasarımları ile sosyal etkileşim

düzeyi yüksek insanların yetişmesine katkı sağlanabileceğini belirtmiştir. Büyükçelen (2007)'de, mekanın, insanlar tarafından algılanabildiği ölçüde var olduğunu belirtmiştir. İnsanın, mekan hakkında elde ettiği bilgilerin, kişilik yapısı, zeka düzeyi, donanımları ve o andaki ruhsal durumu ile ilgili olduğunu ifade etmektedir. Ayrıca mekan algılamasında, görsel algılamanın ağırlığının oldukça fazla olduğunu, mekanın, onu değerlendiren insan sayısı kadar anlamı olduğunu belirtmiştir. Bu konuda Verdil (2007) insanların, çevreyi araştırmak ve ince detayların farkına varabilmeleri için vücutlarını, başlarını ve gözlerini hareket ettirirken, deneyimle daha çok ayrıntının ve ilişkinin farkına varılabileceğini belirtmiştir. Ayrıca, “birey ortama göre hareket ettiğinde, bulunduğu yere göre, belirli bir yön bulma ihtiyacını karşılamak için sadece işaretlerin, grafiksel ve sözlü bilgilendirmelerin yeterli olmadığını fark edecektir”, demiştir. Çınar (1994) ise, mekanın algılanmasında mekanda kullanılan donatı elemanlarının, kullanıcılarının fizyolojik ölçülerine uygun olmasının yanı sıra, malzeme, renk, doku açısından birbirleriyle ya da diğer öğelerle birlikte tasarlanması gerektiğini belirtmiştir.

Çalışma sonuçları, alandaki dış mekan kullanımlarından sadece basketbol, futbol, tenis ve çocuk oyun alanlarının sosyal etkileşimde etkin bir rol oynadığını ortaya koymuştu. Bu durum kullanıcıların tercihi ve diğer dış mekan kullanımlarının (yürüyüş yolları, oturma alanlar) yetersizliğine bir işaret. Aynı zamanda dış mekan kullanımlarının, sosyal etkileşimin açıklanmasına olan katkısının düşüklüğü (%8), komşuların ortak kullanım alanı olan konut bahçesinin ya da site bahçesini yeterince kullanmadığı, bu alanların sosyal etkileşimi destekleyici nitelikler taşımadığı, dış mekan kullanımlarının yetersiz ve/veya kalitesiz olabileceği, bu alana ilişkin kullanıcı beklentilerinin karşılanmadığı, vb. düşünceleri gündeme getirmektedir.

Çalışma sonuçları, katılımcılara ilişkin bazı demografik özelliklerin, sosyal etkileşim sürecinde etkili olan faktörlerle anlamlı farklılıklara sahip olduğunu da göstermiştir. Bu sonuç sosyal etkileşim amaçlı geliştirilecek olan mekanların, katılımcıların özelliklerine göre değerlendirilmesinin önemini ortaya koymaktadır. Bu durum her yerde benzer tip konut üreten TOKİ'nin, kullanıcı demografi özellikleri ve kültürel yapısının değerlendirilmesi gerektiğini ortaya koymaktadır.

Çalışmada araştırılan hipotezlerden, “sosyal etkileşimde dış mekan kullanımlarının (basketbol, futbol, tenis, çocuk oyun alanı) etkili bir faktör olduğu ve demografik özelliklere bağlı olarak sosyal etkileşimin değiştiği” sonucuna ulaşılmıştır. Faktör analizi, literatürlerde geçen, “sosyal etkileşimin değerlendirilmesi sürecinde, toplumsal, kişisel ve çevre-mekansal özelliklerin bir arada değerlendirilmesi” yargısını doğrular nitelikte sonuçlar üretmiştir. Bu bağlamda sosyal etkileşim, “kişisel iletişim özellikleri, fiziksel çevre özellikleri, komşuluk ilişkileri, dış mekan kullanımları, yer bağlılığı” faktörlerinin etkisinde kalmaktadır.

Sonuç olarak, sosyal etkileşim sürecinde, konut bahçesi ve dış mekan kullanımları oldukça önemlidir. Bu nedenle tasarım sürecinde, , “kullanıcıların kişisel iletişim özellikleri, demografik özellikler, komşuluk ilişkilerini belirleyen kültürel yapı ve fiziksel çevre özelliklerinin değerlendirilmesi, yer bağlılığının geliştirilmesi” gerekmektedir. Bu noktada, konut bahçesi ve dış mekan tasarımlarını üreten peyzaj mimarlarının, komşuluk ilişkileri ve toplum yapısının gelişimindeki etkili rolü ortaya çıkmaktadır. Bu önemli sorumluluk, peyzaj mimarlarının sosyolojiye hakim olmasını ve çalışmalarına “sosyal etkileşim amaçlı dış mekan tasarımları” olgusunu yerleştirmesi gerekmektedir.

KAYNAKLAR

- Arkonaç, S. 2006. Sosyal Psikoloji. (Genişletilmiş 3.baskı) Alfa Yayınevi: İstanbul Alfa Yayınevi: İstanbul.
- Anonim 2010. Toplumsal İlişkiler ve Sınıflandırılması. www.msgslsosyoloji.blogcu.com, (ET 18.03.2010).
- Başkaya, A., Dinç, P., Aybar, U. ve Karakaşlı, M, 2003. Mekansal İmaj Üzerine Bir Deneme: Gazi Üniversitesi Mühendislik Mimarlık Fakültesi Eğitim Bloğu Giriş Holü. Gazi Üniversitesi Mühendislik ve Mimarlık Fakültesi Dergisi, 18 (2), 79-94.
- Berköz, L., Turk, Ş. ve Kellekçi, Ö., L. 2009. Environmental Quality and User Satisfaction in Mass Housing Areas: The Case of Istanbul Environmental European Planning Studies. Eur. Plann. Stud., 17(1):161-174.
- Büyükçelen, C. 2007. Algı yanılsamalarının mekan tasarımına etkisi, Yüksek Lisans Tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kocaeli Üniversitesi, Kocaeli.
- Çınar, S., H. 1994. Kentsel alanlarda mekan organizasyonu ve Beyazıt çevresinin irdelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- Dekker, K., Vos, S, Musterd, S. ve Kempen, R., 2011. Residential Satisfaction In Housing Estates In European Cities: A Multi-Level Research Approach. Housing Stud., 26(4): 479-499.
- Demir, M., Müzik ve sosyal etkileşim, Yüksek Lisans Tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul Üniversitesi, İstanbul.

- Ekinci, E., C. ve Ozan, S., S. 2006. Yapı-Çevre ve İnsan-Mekan İlişkisi. 4. Coğrafi Bilgi Sistemleri Bilişim Günleri, Fatih Üniversitesi, İstanbul.
- Erdönmez, M. ve Akı, E. 2005. Açık Kamusal Kent Mekanlarının Toplumsal İlişkileri Yapılandırmadaki Rolü, Büyükdere-Levent-Maslak Aksı, Doktora Tezi, Fen Bilimleri Enstitüsü, YTÜ, İstanbul.
- Fichter, J. 2009. Sosyoloji Nedir, Anı Yayıncılık, Ankara.
- Glaeser, E., L. ve Scheinkman, J., A. 1999. Measuring Social Interactions, Harvard University and Princeton University.
- Gökçe, Ş. 2007. Sosyal Etkileşimi Geliştirecek Peyzaj Tasarımı Üzerine Bir Araştırma: Çukurambar Mahallesi Örneği. Yüksek Lisans Tezi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara Üniversitesi, Ankara
- Gökten, M. 1991. Toplu Konutlarda İnsan-Mekan İlişkileri. Doktora Tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ege Üniversitesi, İzmir.
- Je.,H., Lee, J., Cheong, S. ve Shin., S., A. 2007. A Study on Residential Quality Index of Super High-Rise Apartment Housing Through Survey With Experts. Proceedings of the International Conference on Sustainable Building Asia, Seoul, Korea.
- Kalaycı, Ş. 2009. SPSS Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistik Teknikleri. Asil Yayıncılık, ISBN:975-9091-14-3.
- Kaval, B. 2005. Siyaset Bilimi ve Planlama-Kentleşme İlişkisi: Burhan Özfatura Dönemi, İzmir Örneği. Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Kellekci Ö., L. ve Berköz L. 2006. Mass Housing: User Satisfaction in Housing and Its Environment Istanbul, Turkey. Eur. J. Housing Policy, 6(1), 77-99.
- Kılınç, A. Z. ve Bezici, A. 2011. Kentleşme, Gecekondu ve Hemşerilik. Akademik İncelemeler Dergisi, (1), 323-344.
- Kısar, E. ve Türkoğlu, H. 2010. Neighboring As An Indicator of Social İntegration in Residential Areas of İstanbul. 14th The International Planning History Society (IPHS) Conference, İstanbul, Turkey.
- Krueger, J. 2010. Extended Cognition and The Space of Social İnteraction. Center for Subjectivity Research, University of Copenhagen, Njalsgade, 140-142.
- Lang, P., J. 1987. Creating Architectural Theory, The Role of Behavioral Sciences in Enviromental Design. Van Nostrand Reinhold, New York.
- Li, B. ve Chen, S. 2011. A Study of Residential Condition and Satisfaction of The Elderly in China. J. Housing For the Elderly, 25, 72-88.
- Perdikogianni, I. 2007. .From Space to Place: The Role of Space and Experience in The Construction of Place. Proceedings. 6th International Space Syntax Symposium, İstanbul.
- Salleh, A., G.. 2008. Neighborhood Factors in Private Low-Cost Housing in Malaysia. Habitat International, 32, 485-493.
- Serpil, B. 1996. The Analysis and Design of Urban Near-Home Environments According to Psycho-Social Needs and Behavior of Human Beings. Yüksek Lisans Tezi, Güzel Sanatlar Enstitüsü, Bilkent Üniversitesi, Ankara.
- Şensoy, N. 2012. Konut Yerleşimlerinde Dış Mekan Kullanımlarının Sosyal Etkileşim Yönünden İncelenmesi: Toki Atakent Sitesi Örneği (Ankara). Yüksek Lisans Tezi. Fen Bilimleri Enstitüsü, Düzce Üniversitesi, Düzce.
- Uslu, A. ve Gökçe, Ş. 2010. Social İnteraction in Urban Transformation Areas and The Characteristics of Urban Outdoor Spaces: A Case Study From Turkey. African Journal of Agricultural Research. Vol. 5(20), pp. 2801-2810.
- Verdil, A. 2007. Mekan-Davranış İlişkisinin Dönüşümü: Alışveriş Merkezlerinin Mekansal Dizim Yöntemiyle İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul Teknik Üniversitesi, İstanbul.
- Wrench, J., S., Brogan, S., M., McCroskey, J., C. ve Jowi, D. 2008. The Relationships Among Social Phobia, Communication Apprehension, and Willingness to Communicate. Human Communication, 11, 409-430.